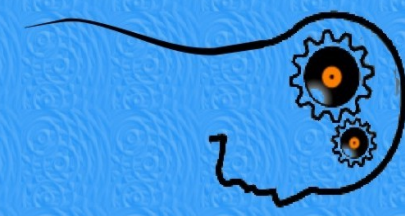

Kognitivní systémy

Opakování

Úvod

• Co znamená slovo cognoscere? **Vědět/ poznávat**

• Co to je kognice? **aktivity a procesy týkající se akvizice, ukládání, vybavování a zpracování znalosti.**

• Jmenuj nějakou význačnou osobu ve výzkumu mozku.

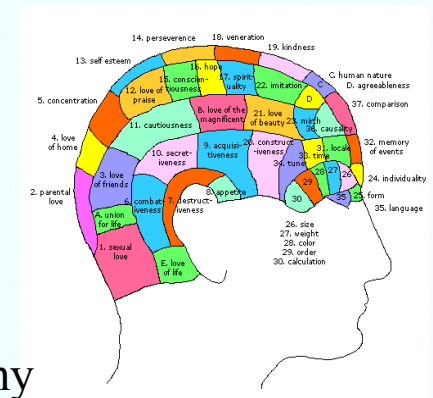
Např. Descartes – dualismus, Willis – termíny “hemisféra”, “lalok” atp., Broca, Wernicke, Gall - frenologie...

• Co to je frenologie?

Tvar lebky určuje osobnost a inteligenci

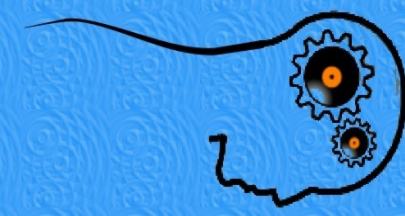
• Je pravda?

- Mysl pracuje selektivně
- Mysl je adaptivní
- Mysl zpracovává všechny informace, které jsou jí prezentovány
- Mysl je reduktivní
- Mysl je systém pro přijímání, ukládání a zprac. Informace
- Mysl zahrnuje vědomé I nevědomé procesy

Úvod

- Základní filozofické směry studia mozku.

Racionalismus (logika), empiristé (pozorování)

- Kdo a kdy založil psychologii?

Wilhelm Wundt, 1879

- Jaké jsou problémy metody introspekce?

Subjektivita, ignorování nevědomých a předvědomých procesů

- Základní psychologické směry a metody

Gestaltistická, Behaviorismus, Kognitivismus...

Introspekce, experiment, rozhovor, dotazník, kazuistika, longitudiální výzkum...

- Co to je kognitivní psychologie?

Vědecká disciplína, která se zabývá tím, jak lidé myslí, vnímají, učí se...

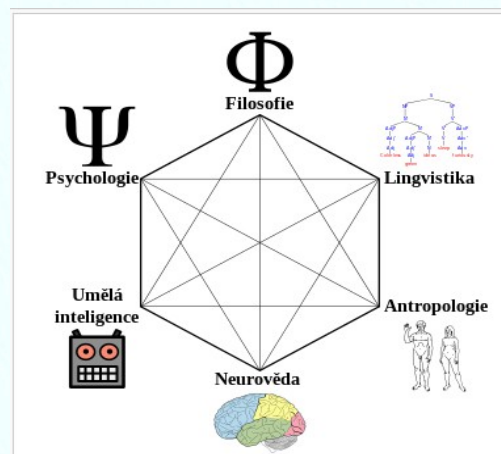
Musíme pochopit myšlenkové procesy, abychom pochopili naše chování. Ne naopak (behavioristé).

Mentální procesy jako výpočetní procesy.

Kognitivní vědy, kog.neuropsych., kog.neurověda

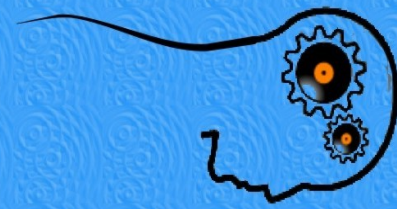
- Jmenuj některé osobnosti u vzniku kognitivních věd

Chomsky, Newell a Simon, McCulloch a Pitts, Minsky, Wiener,

Úvod

- Co to je závislá/nezávislá proměnná?

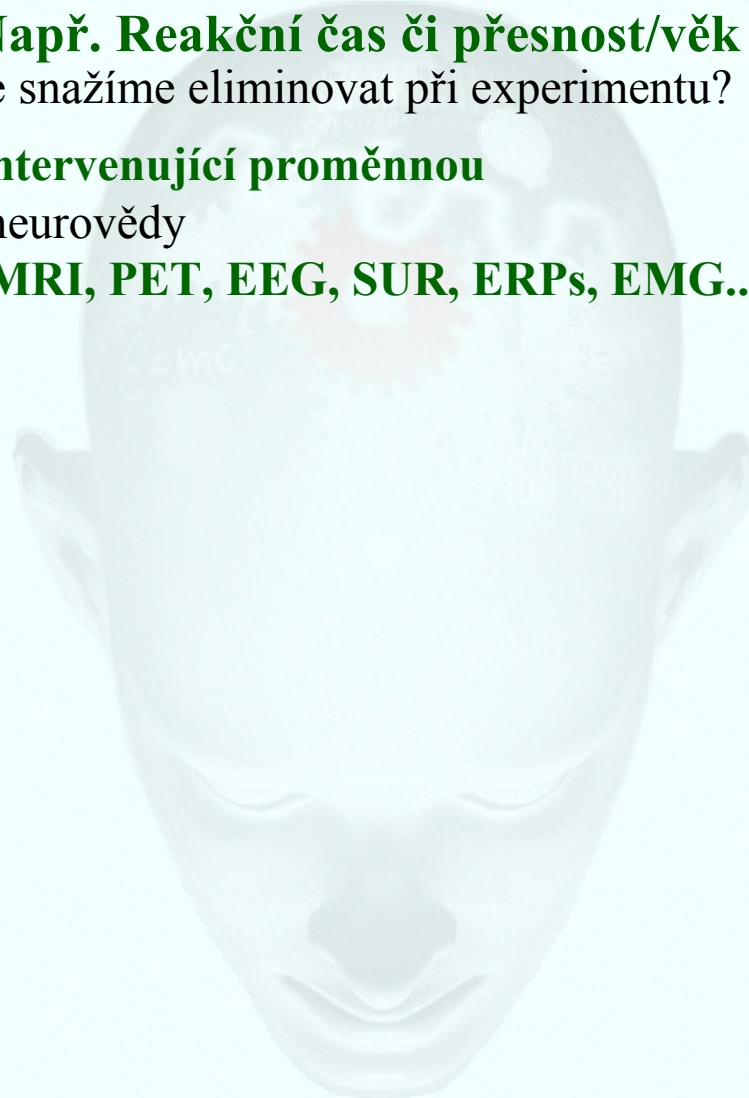
Např. Reakční čas či přesnost/věk či pohlaví...

- Jakou proměnnou se snažíme eliminovat při experimentu?

Intervenující proměnnou

- Metody kognitivní neurovědy

fMRI, PET, EEG, SUR, ERPs, EMG...

Anatomie CNS

- Jaké jsou hlavní části CNS?

Mícha, Mozkový kmen, Mozeček, Mezimozek (Thalamus, Hypothalamus), Koncový mozek

- Která část CNS je důležitá pro prahování senz.info a integraci senz. informace?

Thalamus

- Která část CNS je důležitá pro naučení se jízdy na kole či vázání tkaničky?

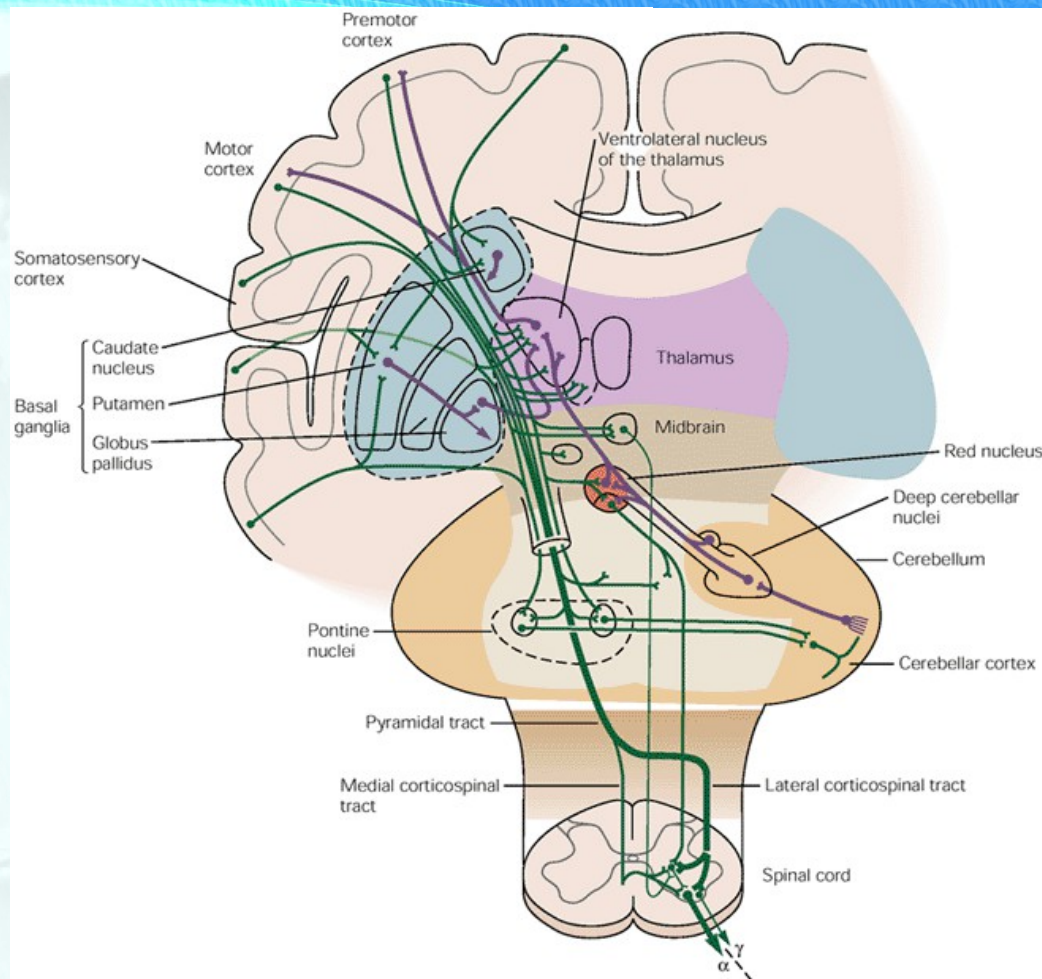
Mozeček, Bazální ganglia

- Jaká část CNS slouží jako motivační systém mozku a reguluje hormony?

Hypothalamus

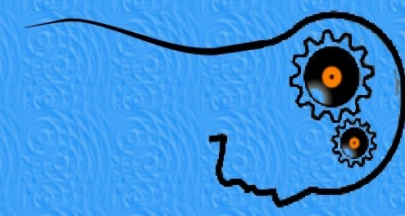
- Popište průběh šíření informace do mozku a zpět při kopnutí do míče.

Mícha → mozeček → thalamus → prim. Motor. a somatosenz. Kůra → multimod. Asoc. Kůra (+hippocampus, amygdala) → kůra → mícha → svaly

Anatomie CNS

- Čím jsou spojené hemisféry?

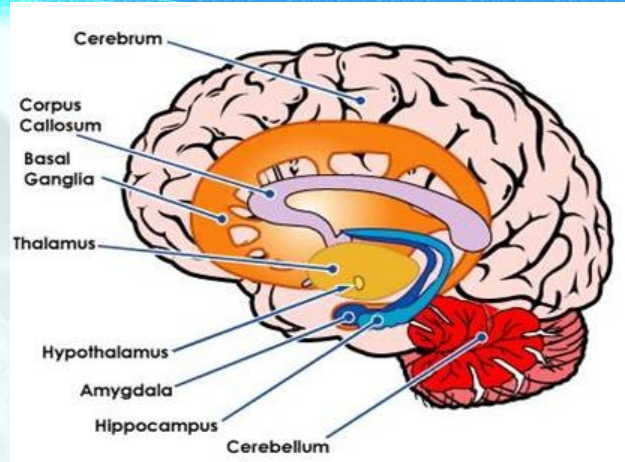
Svazek nervů - orpus callosum

- Jaká část mozku je zodpovědná za emoce?

Amygdala

- Pro jakou činnost je důležitý hippocampus?

Paměť: STM-> LTM

- Informaci z jaké paže, z jakého oka a ucha zpracovává pravá hemisféra?

**Z obou očí (ale levé zorné pole) ,
z obou uší a z levé paže.**

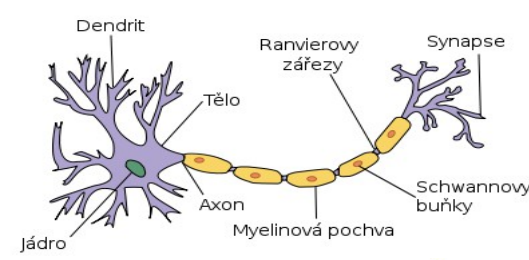
- Z čeho sestává bílá/šedá hmota?

Bílá – myelin/šedá – těla neuronů

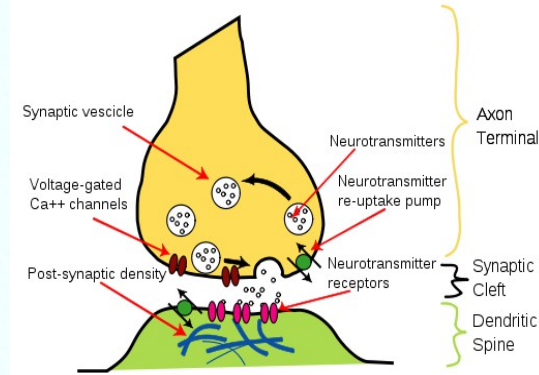
- Vyjmenuj laloky mozkové kůry

**Temporální, occipitální, parietální,
frontální (prefrontální)**

- Základní části neuronu. Co to je a k čemu slouží synapse?

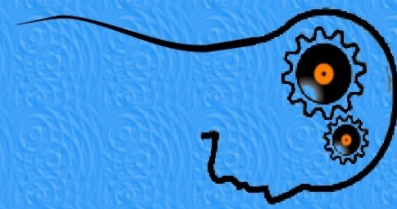

- Co to je akční potenciál?

Vědomí a pozornost

- Čím se liší unimodální a multimodální asociační oblasti?

Multimodální – asoc. Více modalit – percepce + jazyk, emoce + paměť, rozhodování a plánování

- Vědomí je...

Stav pozornosti, soustředěnosti, bdělosti...

- Rozděl co patří do vědomé/předvědomé pozornosti:

priming, prohledávání, detekce signálu, habituace, rozdělená pozornost, mít něco na jazyku

- Co to je priming?

Pozitivní/negativní:

Podnět zpracován rychleji, jestliže mu předchází významově blízké slovo (chleba-máslo)

Podnět zpracován pomaleji, jestliže mu předchází slovo v jiném kontextu

- Jaký je rozdíl mezi habituací, senzibilizací a dishabituací?

Dishabituace – začneme cítit cig.kouř, když přestaneme kouřit

- Řekněte příklad automatického/kontrolovaného procesu.

Psaní všemi 10/řešení mat. úlohy

Vědomí a pozornost

- Popiš co říká křivka negativní akcelerace pro proces automatizace?

Procvičování zvyšuje automatizaci, ale zrychlování se zpomaluje

- Jaký je rozdíl mezi vyhledáváním a detekcí signálů?

Detekce signálu – schopnost člověka vyhledat v opakující se stimulaci přítomnost signálu -pasivní čekání na signál (kdy ručička poskočí 2x)

Vyhledávání – aktivní prohledávání prostředí pro konkrétní znak

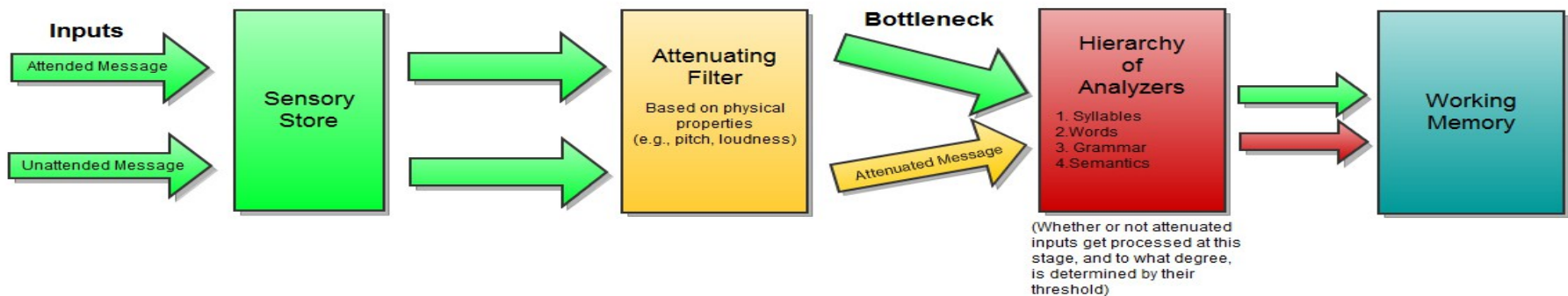
- Popiš alespoň jednu teorii popisující vyhledávání

Treismanová – vyhledávání vlastností (paralelně) → složené vyhledávání

Duncan – Teorie podobnosti

- Kde se projevuje selektivní pozornost?

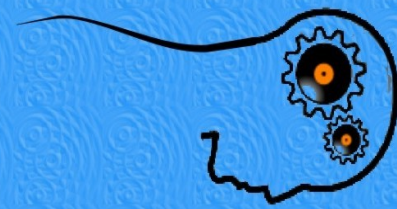
Treisman's Attenuation Model

Vědomí a pozornost

- Existuje fixní limit počtu úloh co lze provádět simultánně?

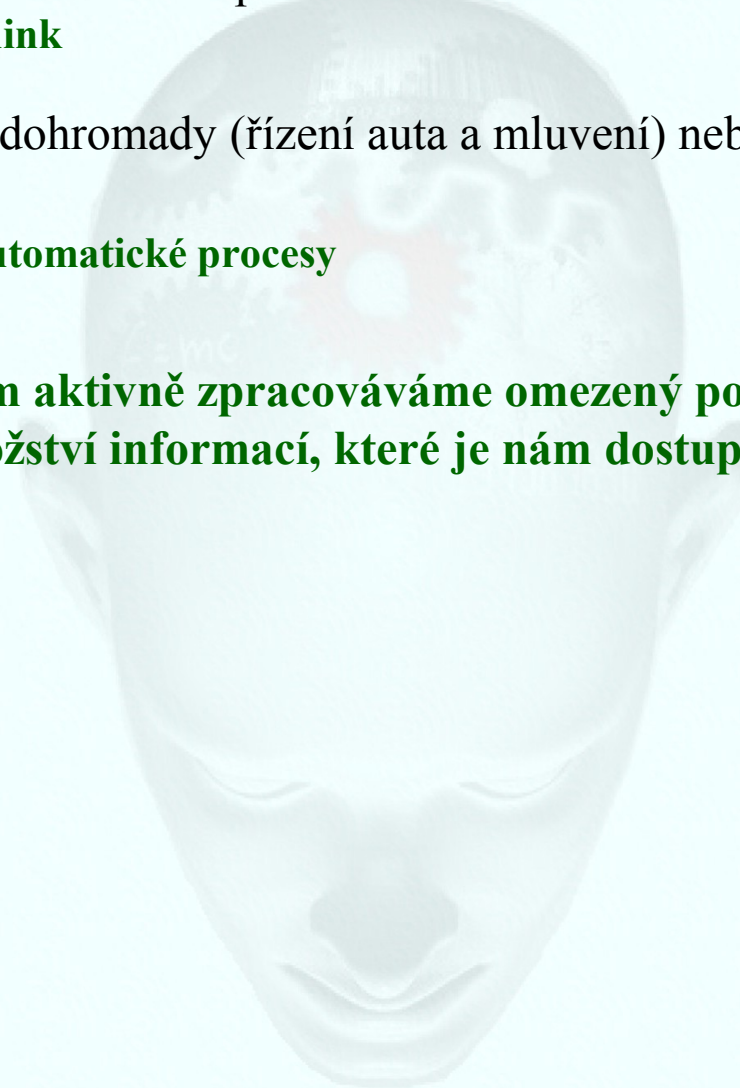
Ne, vliv trénink

- Budeme provádět lépe dohromady (řízení auta a mluvení) nebo (psaní a porozumění čtenému textu)

To první – automatické procesy

- Pozornost je...

...nástroj, kterým aktivně zpracováváme omezený počet informací z obrovského množství informací, které je nám dostupné přes smysly, paměť a kog.procesy.

Vnímání

- Jak se nazývá místo nejostřejšího vidění?

Žlutá skvrna

- Co to je slepá skvrna?

Výstup zrakového nervu

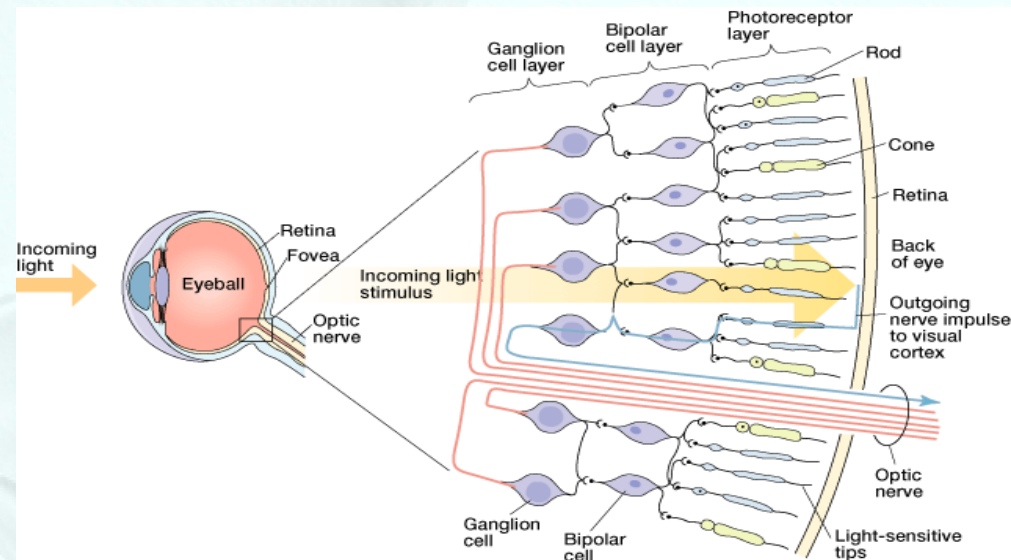
- Jaké jsou 2 typy fotoreceptorů a k čemu slouží?

Tyčinky – 100 mil, odstíny šedi, vyšší citlivost, nejcitlivější 20° od žl. Skvrny, delší adaptace

Čípky – 7 mil, 3 druhy pigmentu, nejvíc ve žluté skvrně, kratší adaptace, rychlejší změny

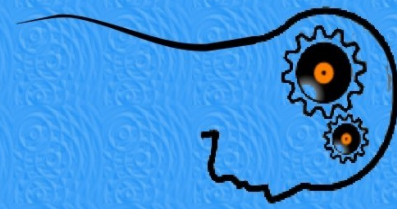
- Proč má systém čípků vyšší rozlišení, i když jich je 1:20 tyčinkám?

**Jsou ve žluté skvrně
1 bipolární buňka/1 čípek**

Vnímání

- Co to jsou sádky a co je jejich účelem?

Trhavé nevolní oční pohyby (3-4x/s), úkolem udržet předmět zájmu ve fovee

- Jmenuj některé způsoby, jak zjistit, která oblast mozku je zodpovědná za zpracování jaké informace. **Zobrazovací metody, léze u lidí, léze u zvířat**
- V jakém laloku je zpracována primární zraková informace?

Ocipitální/týlní (po průchodu thalamem)

- Jak je dosaženo toho, že je zpracována každá část zorného pole v jiné hemisféře?

Optické nervy se kříží v chiasma optika

- Jaká informace o objektech je zpracována skrz: Drobné husté parvocellulární buňky → parvocellulární dráha thalamu → primární zraková kůra V1 (blobs a interblobs) → vyšší zrakové kůry → inferior temporální (spánkový) lalok

WHAT (co), Ventrální dráha, velké rozlišení

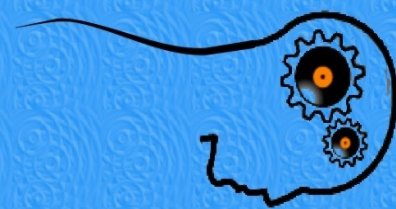
Tvar, obrysy

- Jakou informaci zpracovává dorsální dráha?

Kde? - Where, magnocelullární buňky, polohu

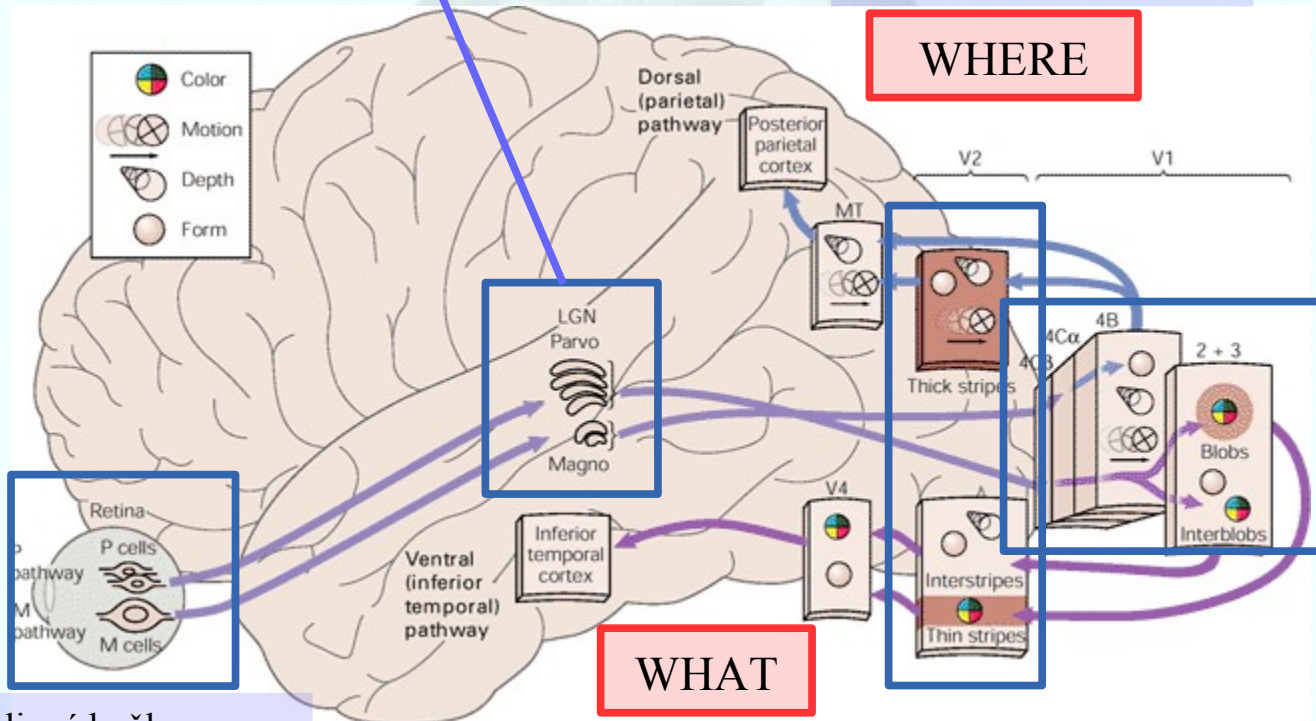
Vnímání

Thalamus, Corpus geniculatum laterale
První reorganizace info z nerv.vzruchu

Dorsální dráha
Visuoprostorové funkce,
ne stat.objekty

WHERE

Primární
viz.kůra
V1

WHAT

Ventrální dráha
Citlivé na obrysy,
Velké rozlišení

Gangliové buňky
M buňky – 8% → M dráhy ,
P buňky 80% → P dráhy

Vnímání

- Jmenuj některé typy agnosií a čím jsou způsobené.

=ztráta schopnosti, neschopnost rozpoznat
osoby, i když o nich má předchozí znalost
Akinetopsie (V5) - pohyb,
Achromatopsie (V4) - barva,
Prosopagnosie (V3, V2...) - tváře,
Aperceptivní agnosie – neschopnost rozpoznat předměty

- Čím se zabývá Gestalt psychologie a co to je?

Vjem není jen agregát jednotlivostí, identita vzniká organizací a ilustrovali viz. iluzemi

Figura vs. pozadí, tendence nalézt vzor, zjednotňování

- Jaké gestalt principy znáš? - zákony organizace

Blížkost, podobnost, společný osud (pohyb), uzavření

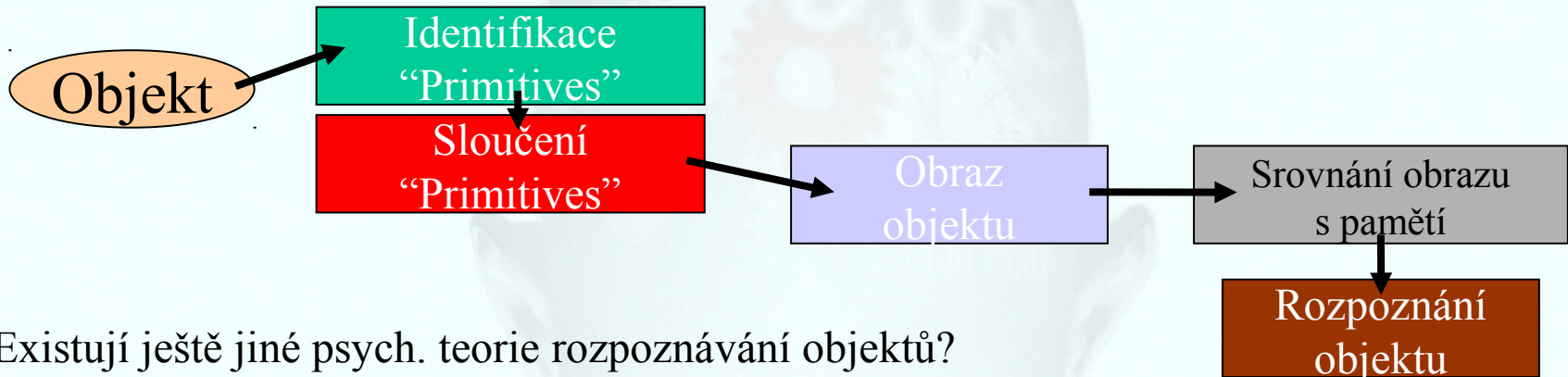

Vnímání

- Popiš teorii integrace vlastností

Treismanová, Identifikace primitiv (barva, jas, orientace, hrany, pohyb...) a všímání si nestejností (předpozornostní) → sloučení těchto primitiv z různých kanálů (dle polohy – symbol grounding) → porovnání s paměť

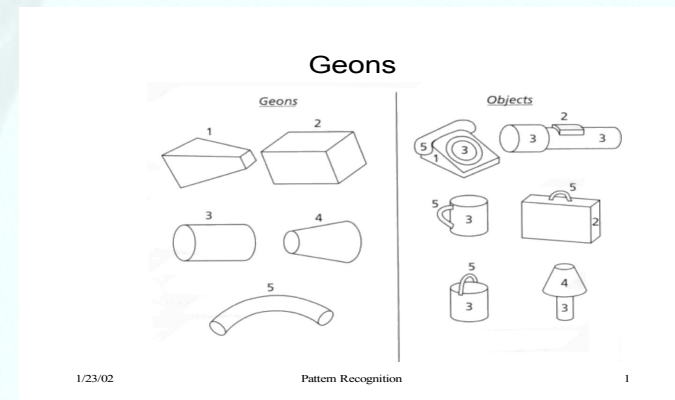

- Existují ještě jiné psych. teorie rozpoznávání objektů?

**Např. Teorie geonů (komponent) – vše seskládáno ze základních tvarů
Marrův model – 2D, 2,5D a 3D náčrt**

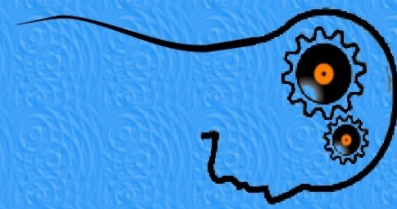
- Jaké nápovědi používáme při vnímání hloubky?

**Monokulární – lineární perspektiva, gradient textury, velikost, pohyb, vzájemná pozice
Binokulární**

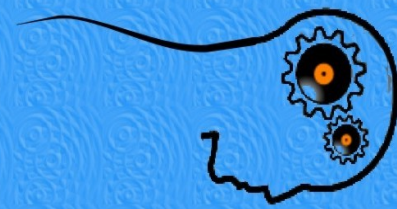
Paměť

- Jaký je rozdíl mezi anterográdní a retrográdní amnézií?
Anterográdní – nelze uchovat nové vzpomínky
Retrográdní – nepamatuje si co před úrazem
- Jaká část mozku je důležitá pro převod informací do dlouhodobé paměti?
Hippocampus (pro deklarativní paměť, ne pro implicitní)
- Jaké jsou základní typy paměti?
Senzorická (1s), Krátkodobá (1min) a Dlouhodobá
- Jaké jsou přínosy senzorické paměti?
Časová integrace, napojení sakád, detekce změn/slepota ke změnám
Viditelná a informační persistence
- Typy dlouhodobé paměti
Deklarativní (explicitní) – Epizodická a sémantická
Nedeklarativní (implicitní) – Procedurální,
- Kolik položek jsme schopni uchovat v krátkodobé paměti?
5 +/- 2
- Co popisuje U křivka?
Že si při prezentaci položek nejlépe pamatujeme první a poslední položky

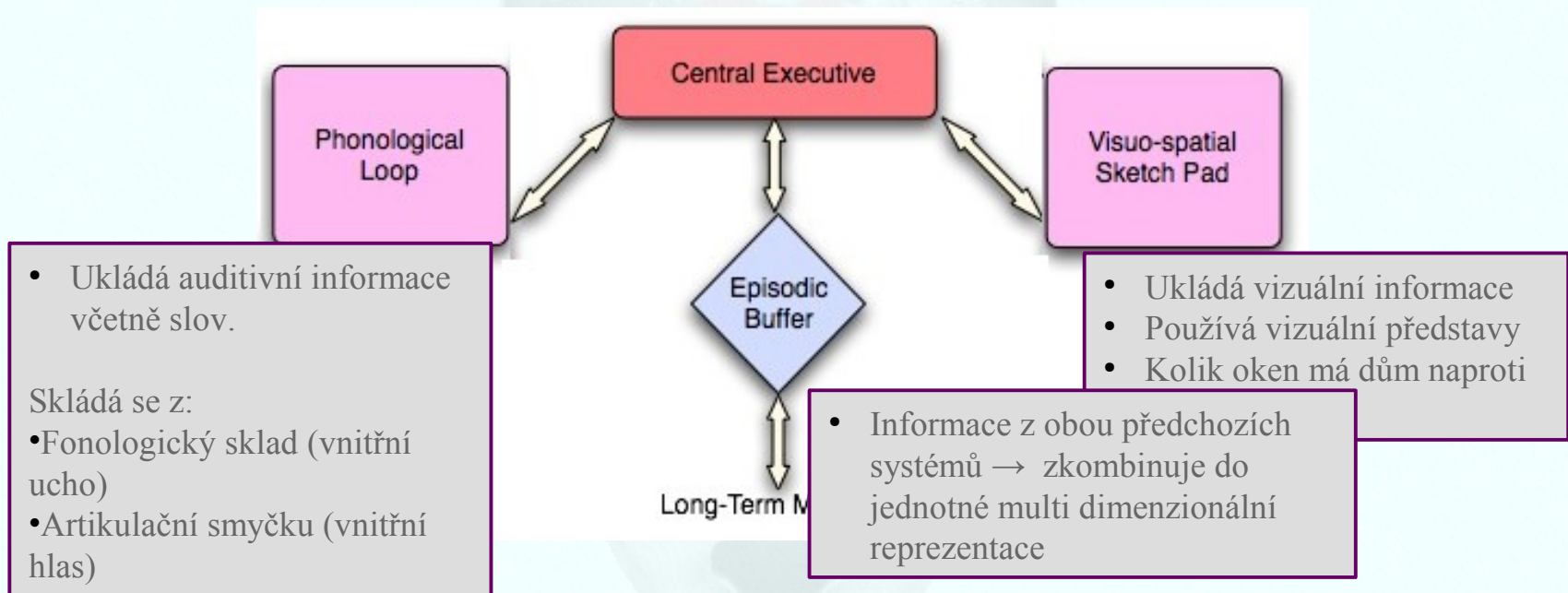
Paměť

- Popiš části pracovní paměti

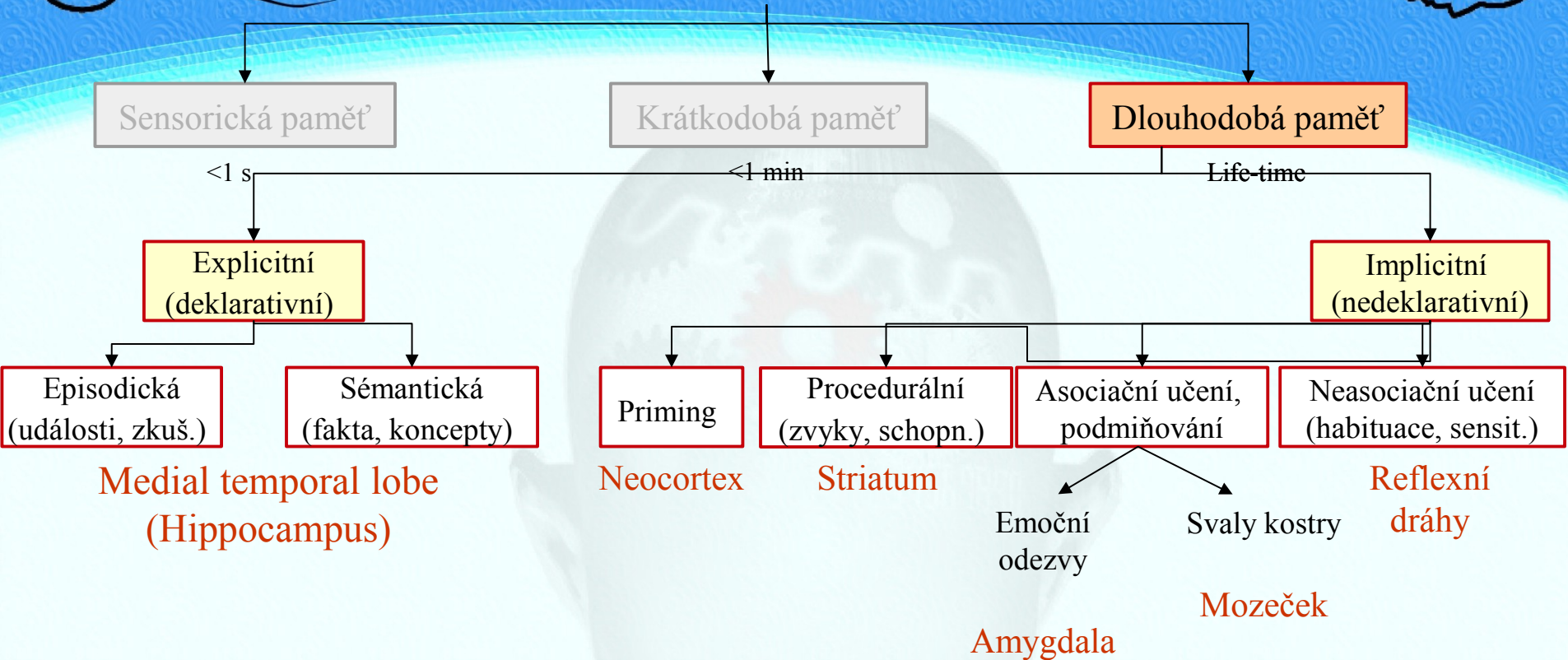
- Kontroluje fonologickou smyčku a vizuoprostorový náčrtník
- Pozornost určuje, který stimul bude uložen do dlouhodobé paměti

Prefrontální kůra –
zaměření pozornosti

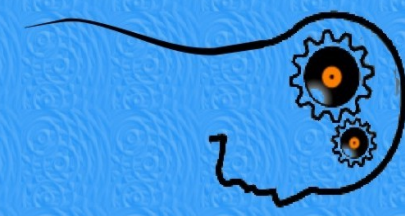
Paměť

Squire's (1987)

Paměť

- Popiš teorii úrovní zpracování?

Důležité pro délku zapamatování je úroveň zpracování – fyzické znaky, akustické znaky, význam, souvislosti...

- Jaký je rozdíl mezi episodickou a sémantickou pamětí?

Episodická – na situace, události – subjektivně uvědomělé prožívání událostí
Sémantická – fakta, znalosti

- Popiš proces uchovávání deklarativní paměti

Konečná zastávka: explicitní paměť uchována v asociačních kůrách

Poškození → porucha explicitní znalosti co zprac.před poruchou (**retrográdní amnézie**)

Léze mediálního spánkového laloku: jen uchování nových vzpomínek (**anterogádní amnézie**)

- Poškození → ovlivní všechny sensorické modalitty
- v ní zač. Alzheimer

Hipokampus: rozeznání objektu

- prost.reprezentace (pravý), verbální (levý)
- Poškození lib. části → problém uchování paměti

Znalost uložena
Jako explicitní paměť

V 1 či více polymodální
Asociační oblasti

Syntéza auditivní, vizuální,
Somatické info

Parahippocampal
kůra

V sériích

Perirhinal kůra

Hlavní vstup a výstup
do hippocampu

Enterorhinal
kůra

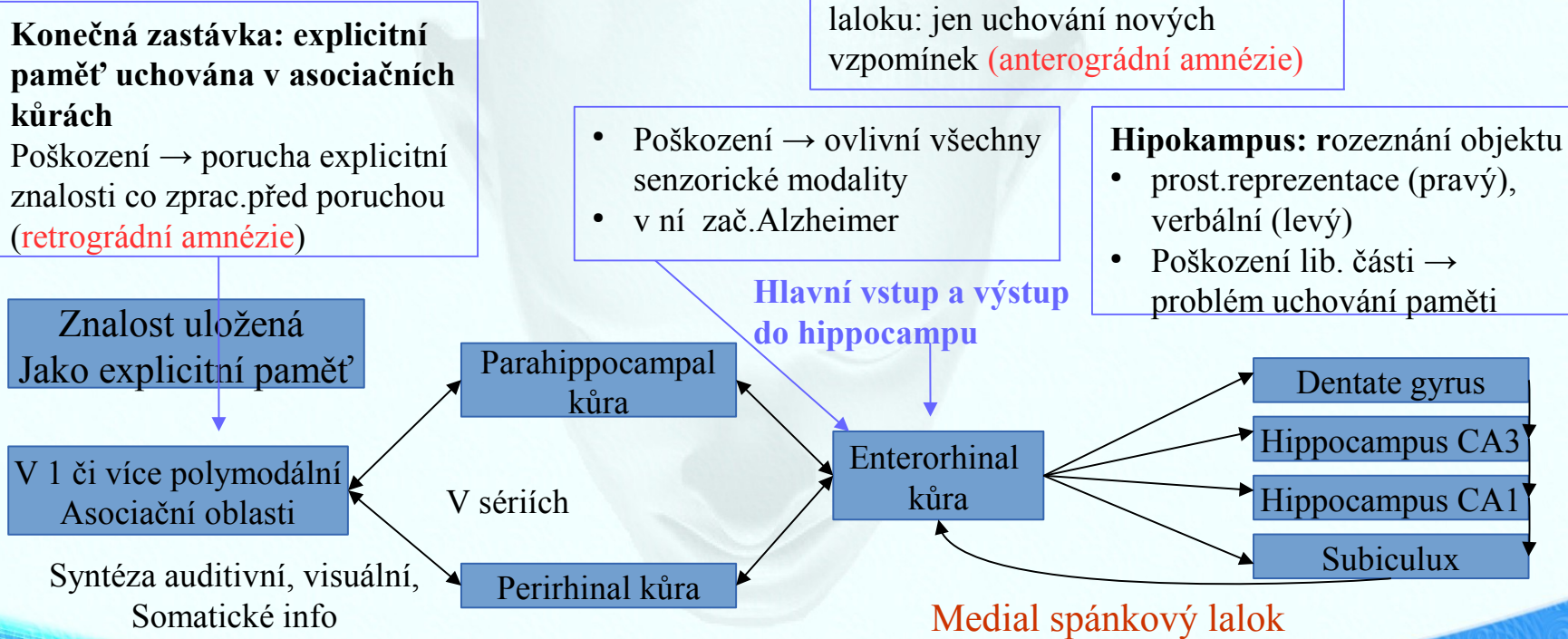
Dentate gyrus

Hippocampus CA3

Hippocampus CA1

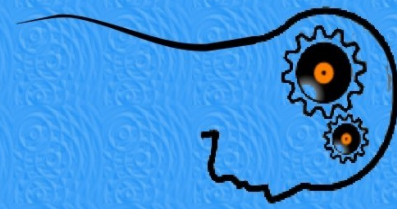
Subiculux

Medial spánkový lalok

Paměť

- Jaká mozková centra jsou důležitá pro procedurální paměť?

Bazální ganglia, mozeček

- Co to je záblesková paměť?

Šokující události → vyšší úroveň bdělosti → pamatujeme si mnohem detailněji

- Popiš rozdíl mezi reproduktivní a rekonstruktivní pamětí.

Reproduktivní – přesná reprodukce

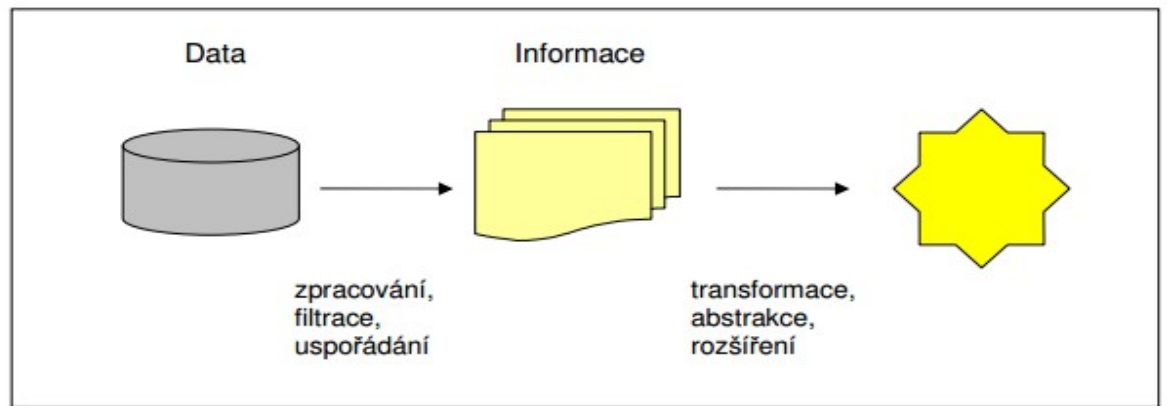
Rekonstruktivní – kombinace reality a vlastních schémat (očité svědectví, konfabulace, doplnění chybějících částí, racionalizace a normalizace)

Reprezentace znalostí

- Jaký je rozdíl mezi daty, informacemi a znalostmi?

1. Data (+ relevance + účel =)
2. Informace (+ aplikace =)
3. Znalosti (+ intuice + zkušenosti =)
4. Moudrost

[Tobin, 1996]

- Jmenuj některé přístupy k reprezentaci znalostí?

Logika, pravidla, rámce, sémantické sítě...

- Co to je exemplář/prototyp?
- Který z přístupů má nejlepší psychologickou přijatelnost?

Pravidla - čím víc se naučíme, trvá naučit se víc (pravidla vyššího řádu) , učení piškvorek

- Problém psychologické přijatelnosti logiky, pravidel,
Logika – lidé ne modus tollens

Reprezentace znalostí

- Jmenuj některé příklady kognitivních architektur založených na pravidlech

SOAR, ACT..., v expertních systémech

- Co to je indukce, dedukce a abdukce?

Indukce – z příkladů obecné

Dedukce – z obecného konkrétní

Abdukce – vytváření hypotéz pro pozorované jevy

- Co to je koncept?

Mentální reprezentace objektu spojená s určitou znalostí

- Jaký je rozdíl mezi konceptem, kategorií, schématem a scénářem?

Kategorie – k organizaci konceptů, schéma – rámec pro koncepty (nemocniční ordinace), scénář – sekvence rámců

- Jaký je rozdíl mezi definicí konceptu pomocí definujících vlastností, prototypu a exempláře?

Def. Vlastnosti – efekt typičnosti, nutná a postačující – nestačí

Exemplář – konkrétní příklady

Prototyp – abstrakce nad jednotlivými případy pozorovanými

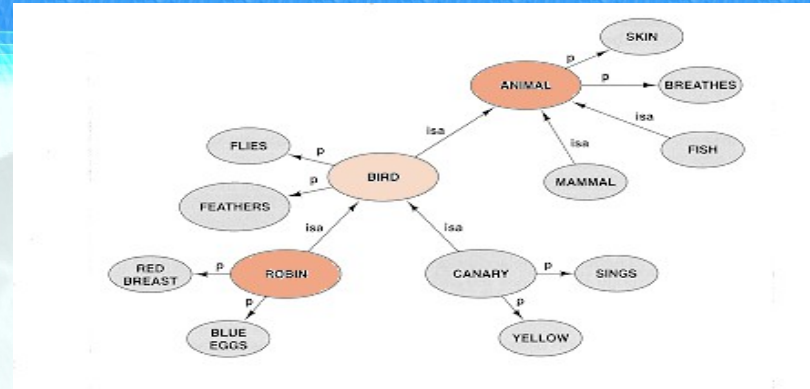
- Jmenuj příklady podřazené, základní a nadřazené úrovně repr. konceptů

Bernardýn – pes - zvíře

Reprezentace znalostí

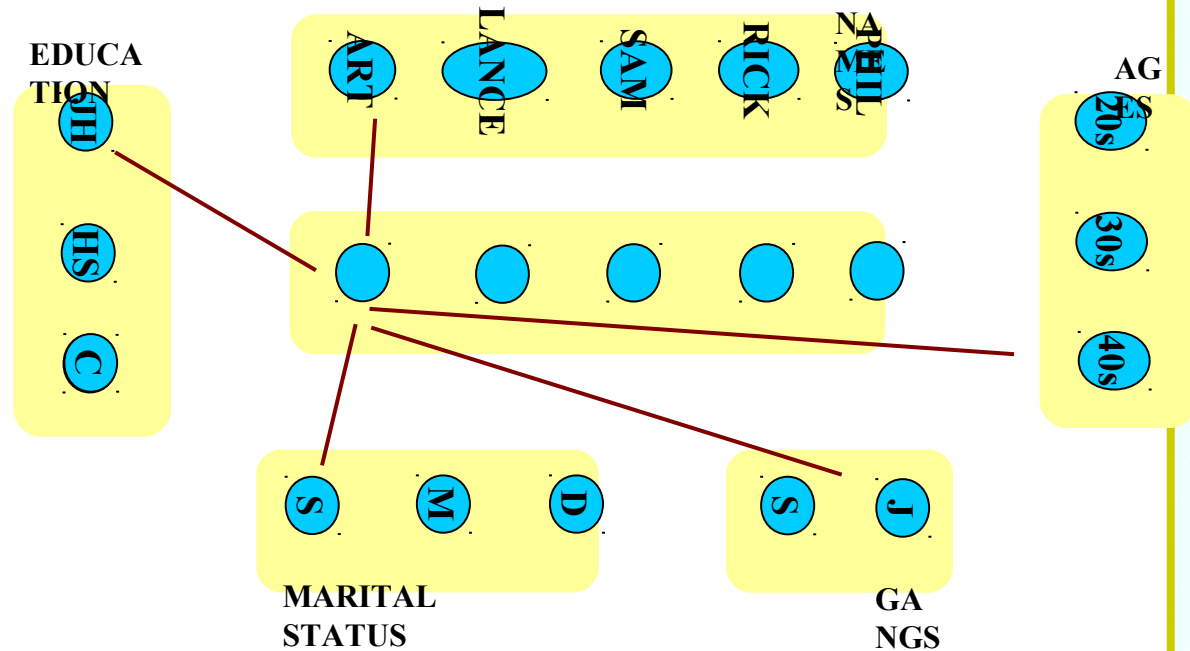
- Co jsou to sémantické sítě?

Šíření aktivace na sousední uzly

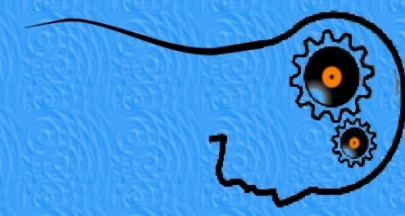
- Konekcionalistické modely reprezentace znalostí

- Informace o jednotlivých objektech jsou uloženy v neuronové síti

Mentální představy

- Představy: živost, kontrolovatelnost, asociované emoce

- Uveďte příklad použití mentálních představ

Denní snění, navigace, nákres domu, kinestetické představy....

- Jaký je rozdíl mezi iluzí a halucinací?

Iluze – vyvolána podnětem, mylná interpretace

Halucinace – bez podnětu

- Jmenujte některý příklad chorobné iluze

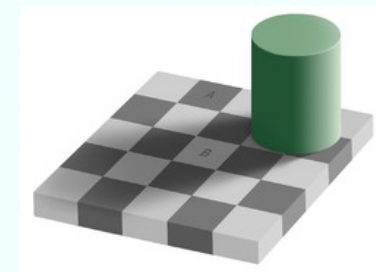
Lidi slyší štěkat, jídlo páchne – jedovaté, košile → představa doteků

- Co to je denní snění?

- Co to je depiktivní (analogová) a deskriptivní (propoziční) teorie představ

Depiktivní teorie (analogová): Představy jsou reprezentovány jako obrazy v našich hlavách. Stephen Kosslyn → PŘEDSTAVA JE OBRAZ

Deskriptivní teorie (propoziční): Přestože zakoušíme představy, jsou uloženy jako abstraktní koncepty v našich hlavách. Zenon Pylyshyn → PŘEDSTAVA JE POPIS

Mentální představy

- Napiš nějaký důkaz pro podporu depiktivní (analogové) teorie představ.

Mentální rotace

Prohlížení mentální mapy

Prohlížení představ – omezený rozsah, ostrost, zrnitost, omezené zorné pole...

Aktivace stejných center jako při vnímání - PET

- Napiš nějaký důkaz pro podporu deskriptivní (propoziční) teorie představ.

Nelze reinterpretovat představy

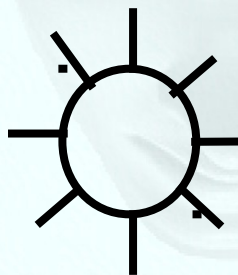
Ne všimnout si nových věcí

- Jaké jsou základní součásti teorie duálního kódování představ?

Paivio 1971

Logogen (verbální arbitrární symboly repr.

objekty) a Imagen (analogové, perceptuální znaky jako objekt) - propojeny

Slunce nebo kormidlo

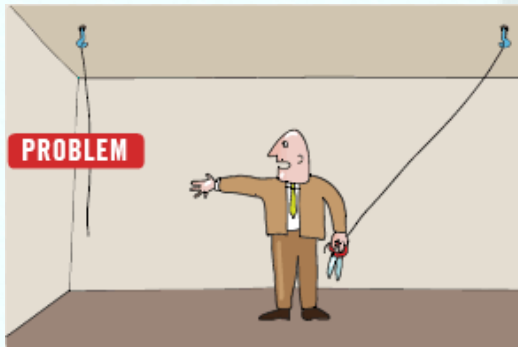
Řešení problémů

- Napiš příklad reproduktivního a p

Reproduktivní: abych dojel
Produktivní: Vyřešení háda

- Co to je vhléd?

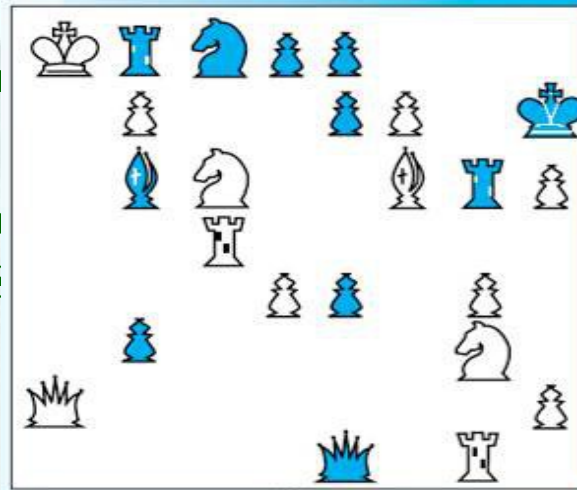
náhle nalezení řešení probl
Náhlá restrukturace problé

- Vymysli příklad negativního/ pozitivního transferu při řešení problémů

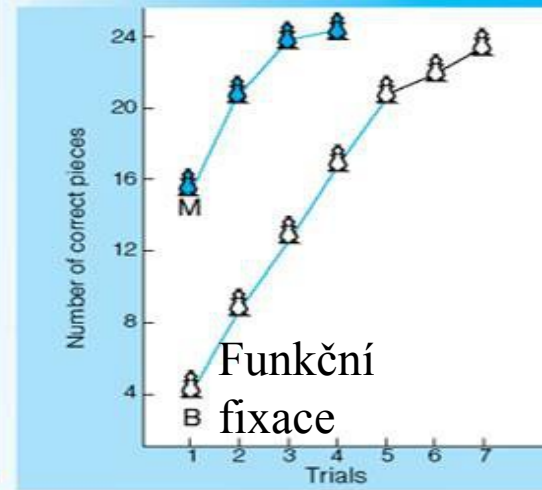
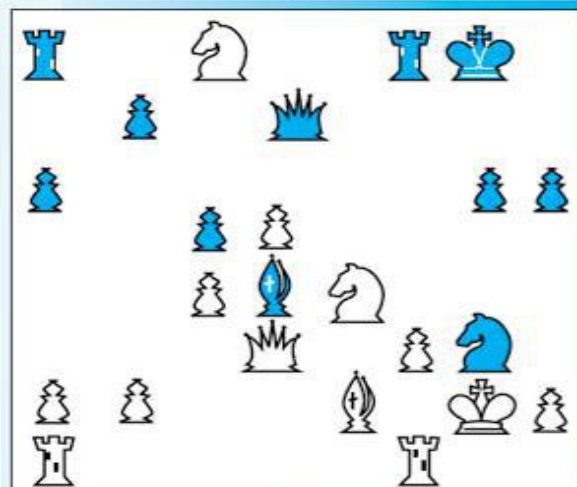
M = Master B = Beginner

Black Actual board positions

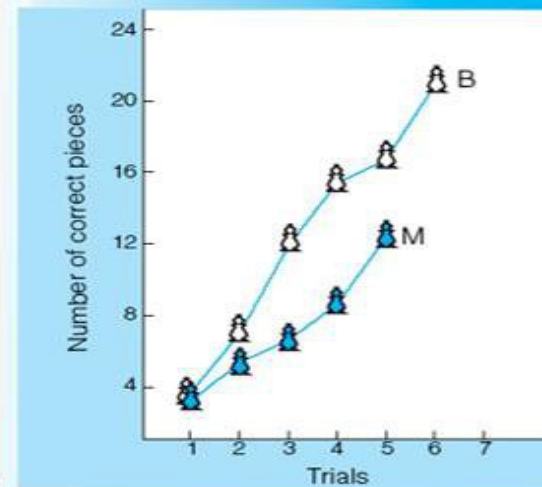

White (a)
Black

Random board positions

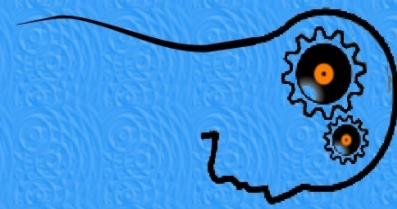

(b)

Jazyk

- Co jsou to symboly?

Znaky, zvuky zastupující nějaký referent, slovo

- Jaký je rozdíl mezi syntaxí a sémantikou?

Syntaxe – pravidla kombinování slov do frází (část gramatiky)

Sémantika – významy slov

Gramatika ještě také fonologie a morfologie

- Napiš některé argumenty, které použil Chomsky pro svou teorii vrozeného jazyka

Nedostatek stimulů – jen pozitivní, ne feedback na špatné

Možnost naučit se vždy ještě obecnější než používanou gramatiku

- V jaké hemisféře jsou hlavní jazyková centra? Může dojít k přesunu do pravé

V levé. Ano, např. U dětí do 1 roku bez problému

- K čemu slouží Brockova a Wernickova oblast?

Brockova – špatná řeč, neplynulá, dobré porozumění

Wernickova – plynulá řeč, nesmyslná, špatné porozumění

- Jak se projevuje Brockova/Wernickova afázie?

Brockova – špatná řeč, neplynulá, dobré porozumění

Wernickova – plynulá řeč, nesmyslná, špatné porozumění

Jazyk

- Popiš jednoduše jak probíhá zpracování zvuku v uchu

Bubínek – vlna na vibrace → třmínek/kovadlinka/kladívko – zesílení → hlemýžď – vlna v tekutině → vychýlení membrány dle frekvence – spektrální analyzátor → primární sluchová kůra – tonotopie → Wernickova oblast

- Popiš problém symbol grounding

Nelze se naučit jazyk, pokud symboly nejsou ukotveny v ničem jiném, než v dalších bezvýznamných symbolech

- Co to je pragmatika?

Zájem spíše na zamýšlený než doslovný význam, užití a porozumění jazyku

Diskurz – nutno část informací domyslet, záleží na situaci, vyprávění, kontextu

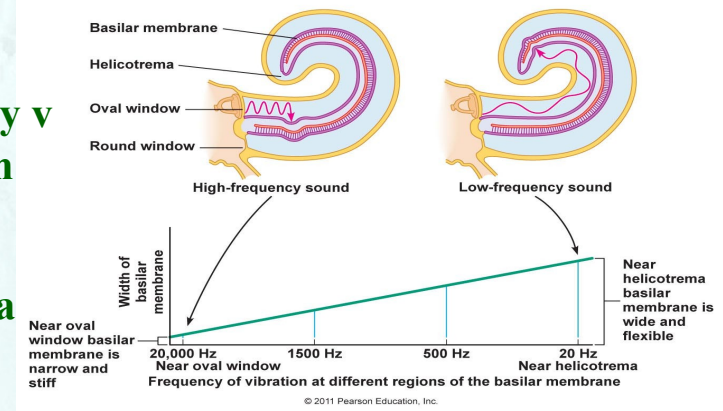
- Co to je anafora?

Typ přemostění, ve kterém je třeba rozpoznat, že přídavné jméno zájmeno nebo jméno souvisí s předchozím textem.

“Franta prodal Honzovi sekačku. Potom mu prodal zahradní hadici.”

“Franta prodal Honzovi sekačku protože ji nenáviděl.”

“Franta prodal Honzovi sekačku protože ji potřeboval”

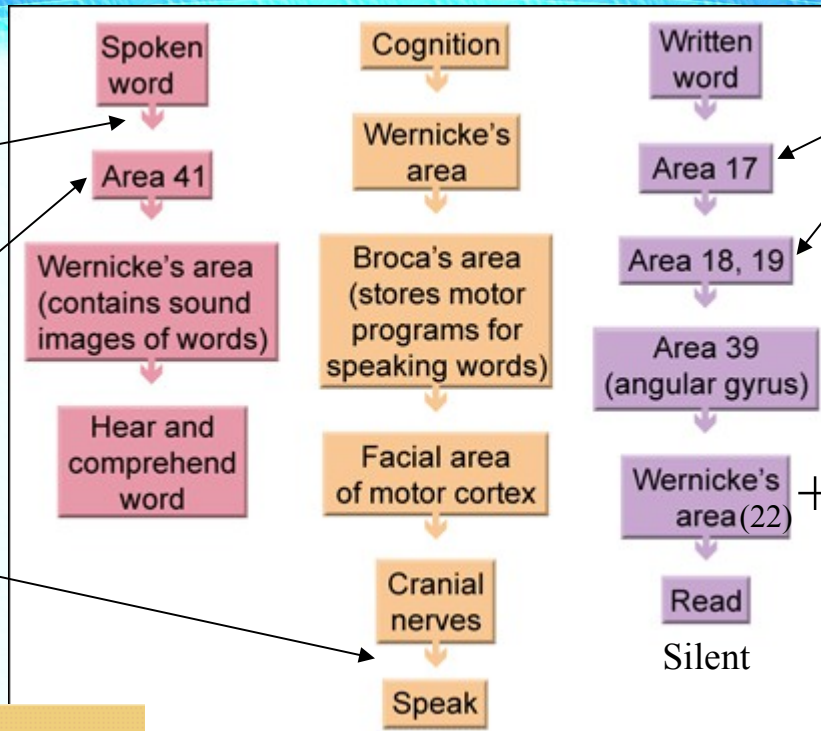
Wernicke-Geschwind model

Wernicke: 1874, upraven Geschwind:1969, dnes překonán

Sluchové dráhy

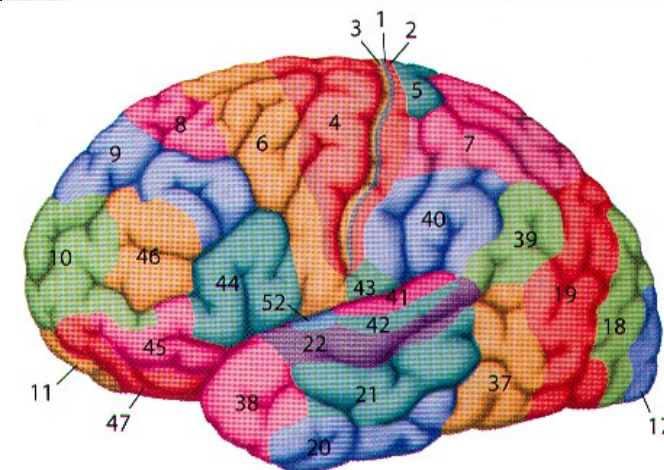
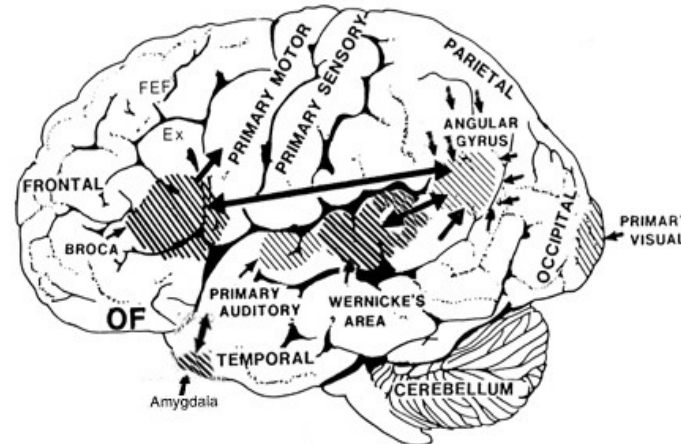
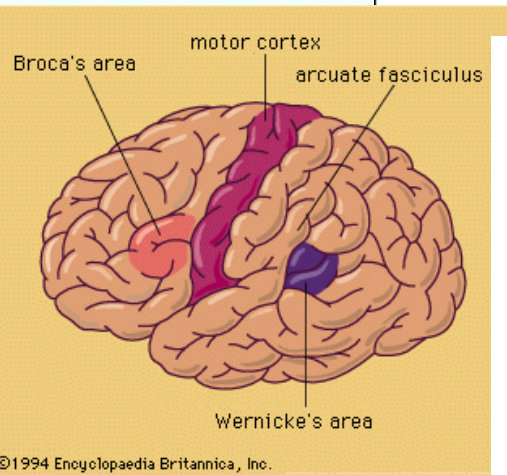
Primární auditivní
vrstva

to facial motor neurons
in the brainstem

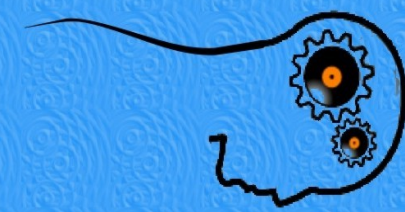
Visual areas

Reading aloud

Stárnoucí mozek

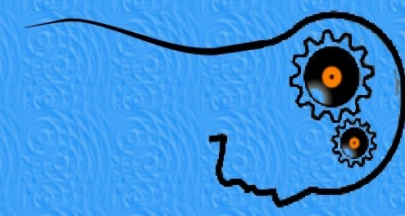

- Popište některé změny mozku během stárnutí.
  - **Slábnutí mozkové kůry** – hlavně prefrontální kortex a hippocampus (učení, paměť, plánování)
    - Šedá hmota už od dospívání snižuje objem – dle místa
    - Bílá hmota – roste do 40 let a pak snižuje
    - Ztráta neurálních spojů a plasticity – nepoužívané → menší somatotopická oblast
    - Změna plasticity – díky snížené regulaci vápníku → pálení neuronů a šíření AP
  - **Změny morfologie neuronů** (menší dendrity – hustota a počet spinů menší o 40% nad 50 let a **neurotransmitterů** (méně dopaminu, serotoninu, glutamátu) → **komunikace neuronů** (někde i ztráta bílé hmoty)
  - **Změny zásobování krví** – zúžení tepen a roste méně kapilár
  - Hromadění **volných radikálů** (molekuly interagující jednoduše s jinými molekulami) – oxidativní stres (při metabolismu mitochondrií → řetězová reakce) → porušení buněčné membrány neuronů, DNA
  - Hromadí se **poruchy DNA**
- Jaký proces má na svědomí zvětšení objemu mozku z 25% při narození?

Myelinizace

Kognitivní robotika

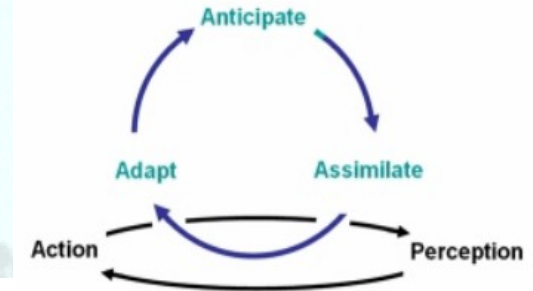

- Z jakého důvodu je potřeba zavádět kognitivní roboty?

Nejistota prostředí, nekompletní znalosti, změna = komplexní proměnlivé prostředí → nutno flexibilně reagovat

- Co je to kognitivní systém?

Autonomie!

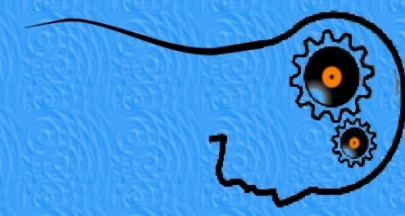

“A **cognitive system** is an **autonomous** system that can **perceive** its environment, **learn** from experience, **anticipate** the outcome of events, **act** to pursue goals, and **adapt** to changing circumstances.”

Kognitivní robotika

- Co to je emergence?

Emergence = proces, kterým systém interagujících elementů získává kvalitativně nový vzor a strukturu, které nelze porozumět jednoduše jako superpozici jednotlivých příspěvků.

- Jaký je rozdíl mezi enaktivním, konekcionistickým a kognitivistickým systémem?

Kognitivistické: Lidskou znalost lze přímo naimplantovat do umělého systému

Konekcionistické: pevné struktury, znalosti učí

Enaktivní: Jen příprava pro fylogenezi – učí I struktury a znalosti - adaptace

- Pět základních elementů enaktivních systémů

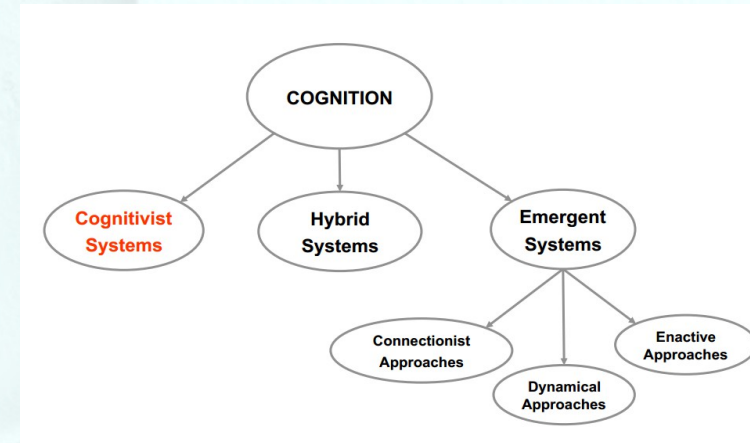
Autonomie

Embodiment (vtělení)

Emergence

Zkušenost

Sense-making (vytvoření významu)

Dosahují cílů díky: pozorování prostředí → všímání důležitého → plánování → předvídání důsledků akcí (vlastních i ostatních agentů) → učení se z výsledných interakcí